

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการดำเนินการวิจัย เรื่องการศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด หลักการ จากตำรา เอกสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถนำเสนอเป็นประเด็นสำคัญ ได้ดังนี้

1. แนวคิด หลักการ การพัฒนาคุณภาพการศึกษา
 - 1.1 แนวคิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
 - 1.2 ความหมายของการพัฒนา
 - 1.3 ความหมายของคุณภาพ
 - 1.4 ความสำคัญของการบริหารเชิงยุทธศาสตร์
 - 1.5 หลักการบริหารเชิงยุทธศาสตร์
2. แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
3. โรงเรียนขนาดเล็ก
4. ปัญหาการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ
6. สรุปแนวคิด หลักการที่นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

1. แนวคิด หลักการ การพัฒนาคุณภาพการศึกษา

1.1 แนวคิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

แนวคิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษา นักวิชาการและนักวิจัยทางการศึกษาได้เสนอแนวคิด การพัฒนาคุณภาพไว้หลากหลาย ดังนี้

วัลลภ กันทรพัย (2545 : 60 - 66) ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กที่จะไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

1. มีการดำเนินงานเป็นส่วนหนึ่งของระบบ (Built-in) ในองค์กรที่พัฒนานั้น ไม่เกาะติดอยู่ภายนอกในลักษณะเป็นงานพิเศษหรือโครงการพิเศษหรือเป็นงานชั่วคราว ความหมายก็คือ ต้องให้มีการยอมรับว่าเป็นงานตามบทบาทหน้าที่ขององค์กรนั้น เป็นงานของตนเอง ไม่ใช่ งานพิเศษหรืองานที่ช่วยผู้อื่นทำ และไม่ใช่งานที่ทำในช่วงเวลาหนึ่งแล้วเลิกทำ
2. มีการดำเนินงานที่ครบวงจร (Complete process) ไม่เป็นเพียงส่วนหนึ่งหรือขั้นตอนหนึ่งของวงจรของงานทั้งหมด ความหมายก็คือ งานที่จะพัฒนาต้องเป็นงานที่ทำตั้งแต่เริ่มต้น แล้วต่อเนื่องจนถึงขั้นตอนสุดท้ายที่เสร็จงานนั้น ไม่ใช่นำเอาส่วนหนึ่งหรือขั้นตอนหนึ่งเท่านั้นมาพัฒนา ซึ่งจะมีผลทำให้ส่วนที่พัฒนานั้นไม่สอดคล้องต่อเนื่องกับส่วนที่มาก่อน และส่วนที่ต่อหลังจากขั้นตอนนั้น
3. มีการดำเนินงานครอบคลุมทุกส่วนของระบบงาน (Total development) ไม่ทำเฉพาะส่วนหนึ่งส่วนใดของระบบงาน
4. มีการดำเนินงานโดยคำนึงถึงการพัฒนาสิ่งที่เป็นโครงสร้างพื้นฐาน (Infra-structure) ในระบบก่อนหรือพัฒนาไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาส่วนเสริมอื่น ๆ
5. มีการดำเนินงานเพื่อให้เกิดแรงกระตุ้นภายใน คือ มีกระบวนการพัฒนาตนเองในระบบงานซึ่งประกอบด้วย การตรวจสอบปัญหาและความต้องการ การวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินตนเอง แล้วนำผลการประเมินไปปรับปรุงงานด้วยตนเอง (Self development) ไม่อาศัยเพียงแรงกระตุ้นจากภายนอกเท่านั้น ความหมายก็คือ การพัฒนาควรเน้นให้องค์กรหรือโรงเรียนมีระบบพัฒนาตนเองเกิดขึ้น เพื่อดำเนินพัฒนาตนเองต่อไปได้ แม้ว่า แรงกระตุ้นจากภายนอก ซึ่งอาจมาในรูปการส่งเสริม หรือการสั่งการตามสายงานจะไม่มี โรงเรียนก็ยังคงมีการปรับปรุงพัฒนางานด้านต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพสังคม นโยบายและความต้องการของชุมชนต่อไปไม่หยุดยั้ง ถ้าทำเช่นนี้ได้เราก็หวังว่า เมื่อหน่วยงานภายนอกที่เข้าไปช่วยเหลือ กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาในรูปแบบของโครงการต่าง ๆ ถอยออกไปแล้วโรงเรียนก็จะพัฒนาต่อไปด้วยระบบการพัฒนาตนเอง
6. ทุกคนในองค์กรหรือหน่วยงานที่พัฒนา เข้าใจและยอมรับการพัฒนา นั้น ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาทั้งในด้านการออกความคิดและการลงมือทำ ได้มีส่วนรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ ของตนมีส่วนรับรู้ปัญหาและความสำเร็จของงานที่ทำ และมีส่วนภาคภูมิใจในความสำเร็จของการพัฒนานั้น (Full participation) ความหมายก็คือ เมื่อจะทำงานอะไรในองค์กรนั้น ได้มีส่วนร่วมตามบทบาทหน้าที่ของตน ตั้งแต่ต้นจนถึงสิ้นสุดงาน และเมื่อนำหลักการนี้มาผสมผสานกับวิธีการเชิงระบบ ก็คือ ให้ทุกคนมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นระบุปัญหาหรือความต้องการ ขั้นเตรียมงานหรือวางแผน ขั้นลงมือปฏิบัติงานตามแผน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบผลงาน และสรุปผลในความสำเร็จหรือความผิดพลาดของงานที่เขามีส่วนร่วม

วีระวัฒน์ อุทัยรัตน์ และ เฉลิมชัย หาญกล้า (2546 : 53-54) ได้เสนอแนวความคิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก ไว้ดังนี้

1. การสร้างวัฒนธรรมคุณภาพ
2. การเรียนรู้เกี่ยวกับคุณภาพ
3. การสร้างและการสื่อสารวิสัยทัศน์ พันธกิจ
4. การพัฒนาทางวิชาชีพ
5. การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่จำเป็น
6. การปรับปรุงการสื่อสาร
7. การพัฒนา กระตุ้นการทำงานเป็นทีม
8. การปรับปรุงการเรียนการสอน
9. การได้รับการสนับสนุนทางการเงิน

สมศักดิ์ คงเที่ยง (2549 : 54 - 55) ได้เสนอแนวความคิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก ไว้ดังนี้

1. การดำเนินงานด้านการจัดการ ประกอบด้วย

การวางแผนที่มีประสิทธิภาพและมีเป้าหมายที่ชัดเจน คือ ทุกคนในสถานศึกษานั้น ความสำคัญของการเรียนรู้ การวางแผนหลักสูตรตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนการบูรณาการหลักสูตร การจัดหาคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยี เพื่อการสอนและการทำงาน ตลอดจนการเตรียมผู้เรียนเข้าสู่งานตามเป้าหมายของสถานศึกษา

การดำเนินงานและการจัดการที่มั่นคงขององค์กร ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ที่หลากหลาย การจัดกลุ่มผู้เรียนเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ การจัดเวลา ใน การเรียนรู้ การกำหนดนโยบายด้านส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและวินัยที่ชัดเจนและสม่ำเสมอ และการจัดบรรยากาศการเรียนการสอน

ภาวะผู้นำและการพัฒนาสถานศึกษา ได้แก่ การปรับโครงสร้างสถานศึกษาตามความจำเป็น เพื่อการบรรลุเป้าหมายการจัด โปรแกรมการเรียน การพัฒนาประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องการส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาทางวิชาชีพอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ครู และผู้บริหาร โดยกำหนดความคาดหวังการปฏิบัติงานของครูการสนับสนุนให้กำลังใจตลอดจนการประชาสัมพันธ์ภาพรวมของสถานศึกษาและเป้าหมายสูงสุดที่มีต่อผู้เรียน

ความเสมอภาค โดยจัดโครงการสนับสนุนผู้เรียนที่ต้องการความสำเร็จตามเป้าหมาย ให้มีโอกาสนในการเรียนและความสำเร็จ การสนับสนุนความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล ที่มีความ

แตกต่างทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ การจัดกิจกรรมหลากหลายให้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตในสถานศึกษา การกำหนดเป้าหมายที่ท้าทายให้แก่ผู้เรียนที่มีปัญหา

การประเมินผลจากการติดตามความก้าวหน้าทางการเรียนของผู้เรียนอย่างใกล้ชิด โดยการสร้างและใช้เครื่องมือประเมินที่หลากหลาย

โครงการพิเศษ เช่น การปฏิบัติงานเกี่ยวกับสารเสพติด หรือการร่วมมือกับชุมชน ครอบครัว ด้านสุขภาพและการบริการสังคม เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาผู้ปกครองและชุมชนให้การสนับสนุนแผนการเรียนของสถานศึกษา หรือการบริหารแบบมีส่วนร่วม

2. การดำเนินงานด้านการเรียนการสอน ประกอบด้วย

การเตรียมแผนพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้วยการสร้างองค์ความรู้ โดยการใช้แผนการสอนโดยยึดหลักสูตรและบูรณาการวิชาต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การจัดการเรียนรู้ การจัดการสอนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ทั้งด้านวิชาการและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นระบบที่มีประสิทธิภาพและเรียบง่าย มีการใช้เวลาอย่างเต็มที่ตลอดจนกำหนดกฎและมาตรฐานที่ควรปฏิบัติในชั้นเรียน และดำเนินตามกฎอย่างสม่ำเสมอและยุติธรรม

3. การสนับสนุนจากชุมชนและหน่วยงานต้นสังกัด ประกอบด้วยภาวะผู้นำและการวางแผน ต้องมีการตั้งความหวังสูงสุดสำหรับสถานศึกษาทั้งระบบ โดยกำหนดนโยบายและกระบวนการสนับสนุน ความเสมอภาคและความเป็นเลิศ หลักสูตร ต้องมีการวางแผนการใช้หลักสูตรเพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง

ความร่วมมือต้องมีการให้โอกาสสถานศึกษาในการตัดสินใจการสนับสนุนติดตามการพัฒนาสถานศึกษา การช่วยสถานศึกษาดำเนินการป้องกันและช่วยเหลือผู้เรียนและผู้ปกครองที่ขาดแคลนให้ได้รับความช่วยเหลือ

การประเมินผล โดยการติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงสนับสนุน ให้สถานศึกษาพัฒนาและใช้การประเมินหลากหลาย

สรุปได้ว่า แนวคิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาขึ้นอยู่กับสภาพบริบทของแต่ละหน่วยงานหรือโรงเรียนที่จะเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหา สิ่งแวดล้อม จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค แล้วจึงศึกษาในรายละเอียดปัญหาจุดหมายปลายทาง

1.2 ความหมายของการพัฒนา

ความหมายของการพัฒนานักวิชาการและนักวิจัยทางการศึกษาให้ความหมายของการพัฒนาไว้หลากหลาย ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน. 2546 : 911) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการพัฒนา หมายถึง วิชาว่าด้วยการพัฒนาและการใช้อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ จิตวิทยา และกำลังรบทางทหารตามความจำเป็นทั้งในยามสงบและยามสงคราม ที่มีความสำคัญทางการเมือง เศรษฐกิจ จิตวิทยา และกำลังรบทางทหาร ทั้งในยามสงบและยามสงคราม เช่น จุลยยุทธศาสตร์ความเจริญ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543 : 10) ได้ให้ความหมายไว้ว่าความหมายของการพัฒนา หมายถึง การกำหนดแนวทางรูปธรรมที่ดีที่สุด ในการระดม และการจัดสรรทรัพยากร ภายใต้เงื่อนไขข้อจำกัดต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการและการกำหนดแนวทางรูปธรรมที่ดีที่สุด ทางการศึกษาในทุกระดับ ทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยการสรรหาแนวทางต่าง ๆ ในการระดมและจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย การปฏิรูปการศึกษาเพื่อสร้างคนได้ตามวัตถุประสงค์กำหนดไว้

กระทรวงศึกษาธิการ (2540 : 13) ได้ให้ความหมายไว้ว่าความหมายของการพัฒนา หมายถึง วิธีการที่คิดว่าดีที่สุดที่จะทำให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ การกำหนดยุทธศาสตร์ควรเป็นไป ในแนวทางเดียวกันกับจุดประสงค์และความต้องการจำเป็น

ธนรัฐ ณะสมบุรณ์ (2547 : 42) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการพัฒนา หมายถึง ศาสตร์และศิลป์ในการใช้พลังอำนาจหรือศักยภาพที่มีอยู่ในการปฏิบัติการด้านต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

ราวน์ทรี (Rowntree. 1981 : 300) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการพัฒนา หมายถึง เทคนิคหรือวิธีการเฉพาะของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านความคิด การเรียนรู้และการจดจำ เพื่อช่วยให้เอาชนะอุปสรรคทั้งหมดที่แต่ละบุคคลต้องเผชิญ รวมทั้งเป็นการพัฒนาเสริมสร้างความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ให้เป็นไปในทางที่ดี เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ นอกจากนี้ยุทธวิธีต่าง ๆ สามารถปรับเปลี่ยนใหม่ให้ดีขึ้นได้ตามสภาพแวดล้อมและความต้องการ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากประสบการณ์ของบุคคลนั้น

บราวน์และพาลินซ์ซาร์ (Brown and Palincsar. 1982 : 83) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการพัฒนา หมายถึง วิธีการที่จะทำให้เกิดการซึมซับและการเก็บรักษาลักษณะที่ได้เรียนรู้ต่าง ๆ ไว้พร้อมที่จะนำมาใช้อีกเมื่อพบกับประเด็นเดิม

สเตอร์น (Stem. 1983 : 409) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการพัฒนา หมายถึง ยุทธศาสตร์การเรียนรู้เป็นพฤติกรรมที่มีรูปแบบเฉพาะของผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนนำมาใช้ในการเรียนรู้โดยความตั้งใจ หรือรู้ตัวไม่มากนักน้อย

ดีวายน (Devine. 1987 : 4-5) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการพัฒนา หมายถึง เป็นความสามารถที่เกี่ยวข้องกับการได้มา การบันทึกการรวบรวม การสังเคราะห์ การจดจำและการใช้ข้อมูล ความรู้และความคิดที่เกิดจากประสบการณ์ภายในโรงเรียน

ออกฟอร์ด (Oxford. 1990 : 8) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการพัฒนา หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมเฉพาะอย่าง que ผู้เรียนนำมาใช้ในการเรียนรู้เป็นไปอย่างรวดเร็วและน่าเพลิดเพลินยิ่งขึ้น ทั้งยังสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง มีประสิทธิภาพและสามารถถ่ายโอน ไปใช้กับสถานการณ์ใหม่ได้มากยิ่งขึ้น

ชามอท และคณะ (Chamot, et al. 1999 : 2) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการพัฒนา หมายถึง กระบวนการหรือเทคนิคที่ผู้เรียนสามารถใช้เพื่อช่วยในการเรียนรู้

สรุปได้ว่า การพัฒนา หมายถึง แนวทางหรือวิธีการดำเนินงานของหน่วยงานที่คาดว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กรนำไปสู่ผลลัพธ์ต่างๆ ที่สอดคล้องกับภารกิจและเป้าหมายขององค์กร

1.3 ความหมายของคุณภาพ

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดเกี่ยวกับความหมายและขอบข่ายคุณภาพจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ พบว่ามีแนวคิดพอสรุป ได้ดังนี้

สุวรรณี แสงมหาชัย (2541 : 5 - 8) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณภาพ อาจพิจารณาได้ทั้งความหมายในส่วนของผู้ผลิตและความหมายในส่วนของผู้บริโภคซึ่งอาจแตกต่างกัน ความหมายในส่วนของผู้ผลิต ก็คือ การผลิตสินค้าหรือบริการที่ต้องตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ล่วงหน้าแล้ว การวัดคุณภาพ จึงอยู่ที่ว่าสินค้านั้นมีคุณสมบัติใกล้เคียงกับที่กำหนดไว้เพียงใด สำหรับในส่วนของผู้บริโภคนั้น หมายถึง การที่สินค้าหรือบริการมีคุณสมบัติตรงตามที่ได้กำหนดไว้และในราคาที่ลูกค้าพอใจ สามารถใช้งานได้ดีเพียงใด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความคาดหวังของลูกค้าที่มีต่อสินค้าหรือบริการนั้น ๆ

วิฑูรย์ สิมะโชคดี (2541 : 2 - 4) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณภาพ คือ สินค้าหรือบริการที่มีความเป็นเลิศในทุก ๆ ด้าน เป็นไปตามข้อกำหนดหรือมาตรฐานเป็นไปตามความต้องการของลูกค้า ซึ่งอาจหมายถึง มาตรฐานการผลิต การใช้ส่วยราคาถูก ตรงความต้องการที่แฝงเร้น และเหนือความคาดหวัง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน. 2546 : 253) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณภาพ หมายถึง ลักษณะที่ดีเด่นของบุคคลหรือสิ่งของ

สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์ (2542 : 45) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณภาพ เป็นคำที่ใช้กันมาก โดยเฉพาะในวงการธุรกิจซึ่งปัจจุบัน หมายถึง การทำให้ลูกค้าพึงพอใจด้วยการทำให้ความต้องการ

และความหวังของลูกค้าได้รับการตอบสนอง เช่น คุณภาพการศึกษา ก็คือ การทำให้ผู้ปกครอง ชุมชน สังคมพึงพอใจ ประทับใจ หรือมั่นใจในคุณภาพของผลิต คือนักเรียนที่มีคุณภาพมาตรฐานที่ กำหนด

บาร์ทอล และมาร์ติน (Bartol and Matin. 1998 : 544) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณภาพ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างของสินค้าและบริการที่ตอบสนองความพึงพอใจของลูกค้า ทั้งด้านรูปธรรม และนามธรรม

สรุปได้ว่า คุณภาพ หมายถึง แนวทางหรือวิธีการดำเนินงานของหน่วยงานที่คาดว่าจะ นำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กรนำไปสู่ผลลัพธ์ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับภารกิจ และ เป้าหมายขององค์กรและการบริการที่ตอบสนองความพึงพอใจของผู้ปกครอง ชุมชน สังคม ประทับใจ หรือมั่นใจในคุณภาพของผลิต คือนักเรียนที่มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด

1.4 ความสำคัญของการบริหารเชิงยุทธศาสตร์

การบริหารเชิงยุทธศาสตร์ได้กลายเป็นหัวใจสำคัญต่อความสำเร็จของธุรกิจสมัยใหม่ ที่มี ความสำคัญต่อการบริหารธุรกิจในปัจจุบัน เนื่องจากองค์กรต่าง ๆ ที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง ทั้งจากสภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายในองค์กร ส่งผลให้ผู้บริหารองค์กร จะต้อง มีวิธีการบริหารงานที่ปรับตัวเปลี่ยนแปลงให้ทันต่อสถานการณ์ดังกล่าวทำให้ การดำเนินงานของ องค์กรบรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ นักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญ ของการบริหาร เชิง ยุทธศาสตร์ ดังนี้

พัชรา มั่งชม (2540 : 36) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการบริหารเชิงยุทธศาสตร์ มี ความสำคัญ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กร คือ

1. ช่วยให้องค์กรมีวัตถุประสงค์ และกำหนดทิศทางในอนาคตที่ชัดเจนทำให้ ผู้ได้บังคับบัญชาทำงานได้อย่างประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ช่วยสร้างความสอดคล้องของการดำเนินการภายในองค์กรและทำให้หน่วยงานของ องค์กรมุ่งไปสู่วัตถุประสงค์เดียวกัน
3. เปิดโอกาสให้ผู้บริหารในระดับต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการบริหารทำให้ได้พัฒนา ความคิด และช่วยลดการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้
4. ช่วยให้องค์กรสามารถคาดการณ์ปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในองค์กรและ ภายนอกองค์กรที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต
5. ช่วยให้ผู้บริหารระดับสูงสามารถบริหารองค์กรได้อย่างกว้างขวาง ทำให้ช่วยลด ความเสี่ยง

สุพานี สฤณภูวนิช (2544 : 12) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการบริหารเชิงยุทธศาสตร์ไว้ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้บริหารได้มีการตื่นตัวต่อการเปลี่ยนแปลง เห็น โอกาสใหม่ ๆ และข้อจำกัดที่อาจเกิดขึ้น ทำให้องค์กรสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมได้ดีกว่าคู่แข่ง สามารถใช้ประโยชน์จากโอกาสต่าง ๆ ที่เปิดให้ และใช้จุดแข็งขององค์กรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้องค์กรสามารถอยู่รอดและเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงตลอดจนปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้

2. ช่วยให้องค์กรมีทิศทางในการดำเนินงานที่ชัดเจน เห็นแนวทางที่องค์กรจะต้องปฏิบัติ ทำให้องค์กรแข็งแกร่ง ประสบความสำเร็จโดยมุ่งไปสู่วัตถุประสงค์เดียวกันและเจริญเติบโตต่อไป

3. เปิดโอกาสให้ผู้บริหารในระดับต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการบริหาร ทำให้ได้พัฒนาความคิดและช่วยลดการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้

4. ช่วยให้องค์กรสามารถคาดการณ์ปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยผู้บริหาร มีการทำงานในลักษณะ Proactive ทำให้องค์กรสามารถปรับตัวได้ดีกว่าคู่แข่ง

5. ช่วยให้ผู้บริหารสามารถยกระดับผลการปฏิบัติงานขึ้นมาได้ทำให้องค์กรสามารถบรรลุ ทั้งประสิทธิภาพ (Efficiency) คือ การมีต้นทุนในการดำเนินงานที่ต่ำกว่า และมีประสิทธิผล (Effectiveness) คือ บริหารงานบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ถ้าได้มีการบริหารยุทธศาสตร์ที่ถูกต้องเหมาะสม ทั้งในช่วงของการกำหนดยุทธศาสตร์ การนำแผนไปปฏิบัติและควบคุมติดตามผล

จินตนา บุญบงการ (2544 : 48) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการบริหารเชิงยุทธศาสตร์ไว้ดังนี้

1. เป็นการกำหนดทิศทางขององค์กรช่วยให้ผู้บริหารมีความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลง และสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. สร้างความสอดคล้องในการปฏิบัติ การกำหนดการประยุกต์ การตรวจสอบและการควบคุมยุทธศาสตร์ขององค์กร

3. สร้างความพร้อมให้แก่องค์กร การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและการกำหนดยุทธศาสตร์ ช่วยให้ผู้บริหารและสมาชิกเกิดความเข้าใจในภาพรวมของธุรกิจ ตลอดจนอิทธิพลของปัจจัยแวดล้อมที่มีต่อองค์กร

สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ (2545 : 19) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการบริหารเชิงยุทธศาสตร์มีความสำคัญมาก โดยเฉพาะในช่วงที่ประเทศไทยกำลังอยู่ในขั้นตอนของการปรับตัวอย่างรุนแรงเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ทั้งในระดับ

โลก ภูมิภาคและภายในประเทศ การนำแผนเชิงยุทธศาสตร์เป็นการบริหารที่เกี่ยวข้อง กับการตัดสินใจ ในทางธุรกิจและการดำเนินการที่จะกำหนดผลการปฏิบัติงานขององค์กรในระยะยาวให้เกิดขึ้นตามที่ต้องการ

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการบริหารเชิงยุทธศาสตร์ มีความสำคัญต่อการบริหารงานธุรกิจในปัจจุบัน เนื่องจากการที่องค์กรต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง ทั้งสภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายใน ผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีวิธีการที่ทำให้ผู้ได้บังคับบัญชา ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รู้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะมีขึ้นในอนาคตส่งผลให้ผู้บริหาร ปรับวิธีการบริหารงานให้ทันต่อสถานการณ์สามารถกำหนดทิศทางขององค์กรในอนาคต ได้อย่างชัดเจน เพื่อให้องค์กรได้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนด โดยมีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กรอย่างใกล้ชิดเพื่อที่จะได้กำหนดยุทธศาสตร์ และนำยุทธศาสตร์ที่วางไว้ ไปปฏิบัติพร้อมทั้งประเมิน และควบคุมยุทธศาสตร์ที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 หลักการบริหารเชิงยุทธศาสตร์

นักวิชาการหลายท่าน ได้กล่าวถึงหลักการบริหารเชิงยุทธศาสตร์ ไว้ดังนี้

สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ (2545 : 4) กล่าวว่า หลักการบริหารเชิงยุทธศาสตร์ เป็นการกำหนดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมและสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม โดยคำนึงถึงจุดอ่อน จุดแข็งขององค์กร

ไพโรจน์ ปิยะวงศ์วัฒนา (2545 : 71) กล่าวว่า หลักการบริหารเชิงยุทธศาสตร์ เป็นการจัดการภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงและมีทิศทางที่ไม่แน่นอน ผู้บริหารต้องเข้าใจพลวัตของการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งสามารถคาดเดาและกำหนดทิศทางขององค์กร นำพาองค์กรไปสู่จุดหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พิบูล ทีปะปาล (2546 : 45) กล่าวว่า หลักการบริหารเชิงยุทธศาสตร์ เป็นการกำหนดแนวทางหรือวิถีทางในการดำเนินงานขององค์กร เพื่อให้งานบรรลุตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งการกำหนดแนวทางหรือทิศทางในการดำเนินงานนั้น ผู้บริหารจำเป็นต้องวิเคราะห์และประเมินปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อจัดทำแผนงานดำเนินการที่เหมาะสมที่สุด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า หลักการบริหารเชิงยุทธศาสตร์เป็นการจัดการภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงและมีทิศทางที่ไม่แน่นอน ผู้บริหารต้องเข้าใจพลวัตของการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งสามารถคาดเดาและกำหนดทิศทางขององค์กร นำพาองค์กรไปสู่จุดหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึง แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ไว้ดังนี้

อคุลย์ จาตุรงค์กุล (2543 : 4-10) ได้อธิบายถึง แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา หรือ ไว้ในสถานการณ์โลกปัจจุบันนี้ แต่ละภูมิภาคของโลกได้ผันแปรและก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว กรรมวิธีต่างๆ ที่จะนำมาใช้ในการกำหนดรูปแบบของยุทธศาสตร์ ก็ค่อนข้างจะยุ่งยากและ สลับซับซ้อนมาก ยิ่งไปกว่านั้นลักษณะโดยทั่วไปของยุทธศาสตร์เป็นเช่นเดียวกับลักษณะของ มนุษย์ ซึ่งต้องการความพยายามในการแก้ปัญหาอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการแก้ปัญหาใด ๆ ก็ตามผู้มี หน้าที่รับผิดชอบ ในการแก้ปัญหาจะต้องพยายามหาทางแก้ไขให้ตรงจุดและมีความเข้าใจในปัญหา เป็นอย่างดี วิธีแก้ปัญหาก็เหมาะสมและนิยมใช้กันมากก็คือ การทำความเข้าใจในตัวปัญหาอย่าง กว้าง ๆ เสียก่อน แล้วจึงศึกษาในรายละเอียดเป็นขั้นตอนต่อไป

1. ภารกิจและเป้าหมายหลัก (Mission and major goals) ขั้นตอนแรกของกระบวนการ บริหารเชิงยุทธศาสตร์ ก็คือ กำหนดภารกิจและเป้าหมายหลักขององค์กรซึ่งจะส่งผลให้เราได้ว่า ด้ เห็นขอบเขตของยุทธศาสตร์ที่องค์กรจะสร้างขึ้นภารกิจเริ่มต้นที่ทำไม่มองกิจการจึงตั้งขึ้นมา และ ควรจะทำอะไร เป้าหมายหลักระบุสิ่งที่องค์กรหวังจะทำให้สำเร็จในระยะกลางและระยะยาว องค์กรที่แสวงหากำไร ส่วนมากจะใช้เป้าหมายมากมายเรียงตามลำดับความสำคัญ (Hierarchy of goals) งานที่สำคัญถูกจัดวางไปใกล้จุดสุดยอดของลำดับความสำคัญ เป้าหมาย “ชั้นสอง” (Secondary goals) คือวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ที่องค์กรเห็นว่าจำเป็นที่องค์กรต้องมีถ้าจะให้บรรลุถึง งานสำคัญ

2. การวิเคราะห์ภายนอก (External analysis) องค์ประกอบอีกอย่างหนึ่งของกระบวนการ บริหารยุทธศาสตร์ก็คือการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมการค้าดำเนินงานซึ่งอยู่นอกองค์กร โดยมี วัตถุประสงค์ที่จะระบุโอกาส และภัยในสิ่งแวดล้อมที่เกิดกับการดำเนินงานขององค์กร เราอาจ พิจารณาได้เป็น 3 อย่าง คือ สิ่งแวดล้อม ที่เกิดกับการปฏิบัติงานในองค์กร สิ่งแวดล้อมระดับชาติ และสิ่งแวดล้อมมหภาค

2.1 การวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมที่เกิดกับการปฏิบัติงาน ต้องมีการประเมิน โครงสร้าง ทางการแข่งขันที่องค์กรปฏิบัติอยู่รวมถึงตำแหน่งของการแข่งขัน

2.2 การวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมระดับชาติ ต้องมีการประเมินว่าสิ่งแวดล้อมระดับชาติ ที่องค์กรปฏิบัติอยู่ นั้นอำนวยความสะดวกให้องค์กรเกิดความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน ใน ตลาดเพียงใด ถ้าไม่เป็นไปดังคาดองค์กรดังกล่าวต้องพิจารณาย้ายปฏิบัติการส่วนสำคัญ ๆ แหล่งอื่น ที่อำนวยความสะดวกในการสร้างข้อได้เปรียบ

2.3 การวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมมหภาค ประกอบด้วยการตรวจสอบอิทธิพลของเศรษฐกิจ มหภาค ปัจจัยทางสังคม รัฐบาล กฎหมาย ระดับชาติ และเทคโนโลยีที่จะมากระทบต่อองค์กร

3. การวิเคราะห์ภายใน (Internal analysis) ปฏิบัติการในรูปแบบนี้ทำให้เรากำหนดได้ถึง “จุดที่แข็งแกร่งหรือจุดเด่น (Strengths) และจุดอ่อนหรือจุดด้อย (Weakness) ขององค์กรในเรื่องนี้” มีมากมาย เช่น การที่องค์กรมีทรัพยากรปริมาณมากและคุณภาพสูง ถือเป็นข้อได้เปรียบในเชิงการแข่งขัน จากนั้นจะดูว่าองค์กรจะหาข้อได้เปรียบเชิงการแข่งขันอย่างไร พิจารณาเรื่องบทบาทความสามารถที่โดดเด่นเป็นพิเศษ ทรัพยากรและความสามารถต่างๆ ในการสร้าง ข้อได้เปรียบ

4. SWOT และการเลือกยุทธศาสตร์ (SWOT and strategic choice) เป็นองค์ประกอบต่อไปที่ใช้ในการสร้างยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ที่เป็นทางเลือกโดยพิจารณาที่จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยจากภายนอก การเปรียบเทียบจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และภัย (Threats) นั้น โดยปกติเราเรียกว่า การวิเคราะห์ SWOT analysis จุดศูนย์กลางความมุ่งหมายของการวิเคราะห์ SWOT ก็คือการระบุยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ว่ามีแนวทางเหมาะสม มีความเหมาะสมเจาะพอดิกัน และการเหมาะสมกันของทรัพยากรและขีดความสามารถขององค์กรในการปฏิบัติต่ออุปสงค์ของสิ่งแวดล้อมที่องค์กรดำเนินการอยู่กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความมุ่งหมายของยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ที่เป็นทางเลือกอันเกิดจากการวิเคราะห์ SWOT จะต้องสร้างมาจากจุดแข็งขององค์กร เพื่อที่จะแสวงหาจากโอกาส ทำการต้านภัยต่าง ๆ และแก้ไขจุดอ่อนให้ดีขึ้น

5. การประยุกต์ใช้ยุทธศาสตร์ (Strategy implementation) เมื่อได้เลือกยุทธศาสตร์ไว้เพื่อใช้ให้บรรลุถึงเป้าหมายขององค์กรแล้ว จะต้องมีการนำเอายุทธศาสตร์ดังกล่าวไปปฏิบัติ ในที่นี้ได้แบ่งเรื่องราวเกี่ยวกับการใช้ยุทธศาสตร์ออกเป็นองค์ประกอบหลัก 4 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 ออกแบบโครงสร้างขององค์กร การประยุกต์ใช้ยุทธศาสตร์ ต้องมีการจัดสรรบทบาทและความรับผิดชอบในด้านต่าง ๆ ของยุทธศาสตร์แก่ผู้บริหารและหน่วยงานต่าง ๆ ในองค์กร อาจกล่าวได้ว่าใช้ยุทธศาสตร์ทำได้โดยผ่านการใช้โครงสร้าง

ประการที่ 2 การออกแบบระบบการควบคุม นอกจากการเลือกโครงสร้างองค์กรต้องสร้างระบบควบคุมองค์กรที่เหมาะสมขึ้น จะต้องทำการตัดสินใจว่าจะประเมินการปฏิบัติงานและควบคุมปฏิบัติการของหน่วยย่อยๆ ในองค์กรให้ดีที่สุดได้อย่างไร

ประการที่ 3 การจัดชุดยุทธศาสตร์ โครงสร้างและการควบคุม ถ้าองค์กรหวังในความสำเร็จก็ต้องให้บรรลุถึงความสอดคล้องต้องกันระหว่างยุทธศาสตร์ โครงสร้างและการควบคุมเนื่องจากยุทธศาสตร์และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ทำให้องค์กรมีอุปสงค์แตกต่างกัน

ประการที่ 4 การบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงยุทธศาสตร์ เราอยู่ในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงองค์กรต่าง ๆ ต้องพยายามจัดการให้พอเหมาะต่อการเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อมทางการแข่งขัน เนื่องจาก การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นทุกที่องค์กรต้องการความสำเร็จระยะยาว คือ องค์กรสามารถปรับแต่งยุทธศาสตร์และโครงสร้างให้เข้ากับโลกที่เปลี่ยนแปลงไป โดยพิจารณาถึงกระบวนการบริหารการเปลี่ยนแปลง และยุทธวิธีเชิงยุทธศาสตร์

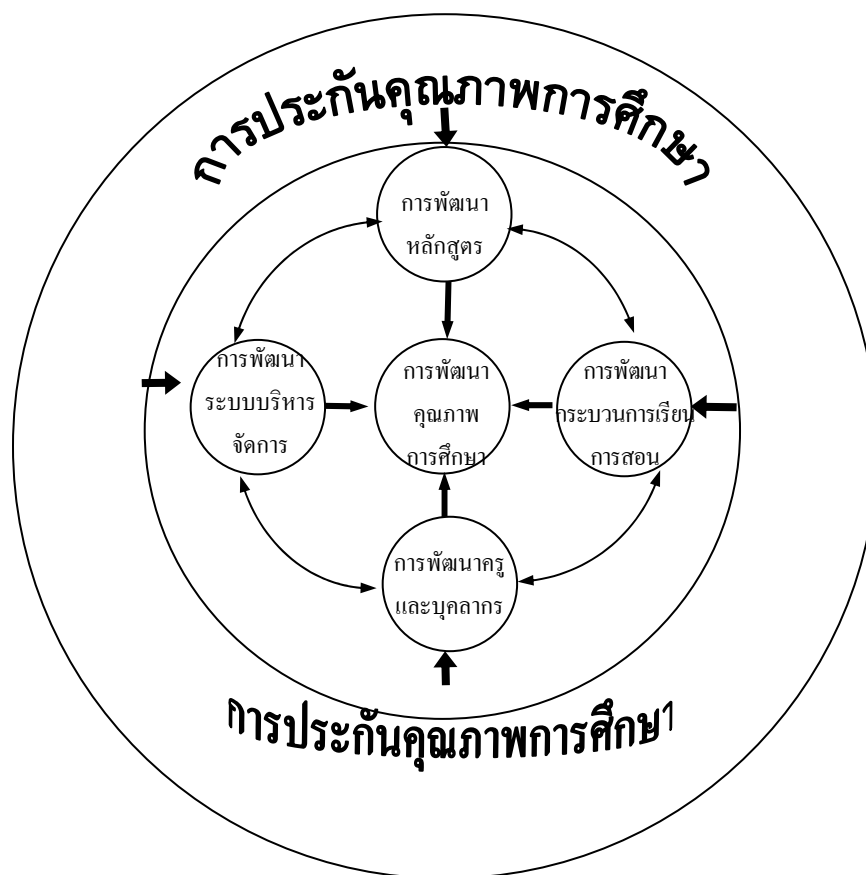
6. การป้อนกลับของข่าวสาร (The feedback loop) การวางแผนยุทธศาสตร์เป็นกระบวนการที่ต้องทำติดต่อกันอยู่เรื่อย ๆ โดยตลอด (Ongoing process) ทันทีที่มีการประยุกต์ใช้ยุทธศาสตร์ การบริหารยุทธศาสตร์จะต้องมีการตรวจสอบเพื่อกำหนดว่าเป้าหมายทางยุทธศาสตร์บรรลุผลสำเร็จไปแค่ไหนข่าวสารนี้จะผ่านกลับไปสู่ระดับองค์กร โดยผ่านระบบการป้อนกลับของข่าวสาร ข่าวสารจะถูกป้อนเข้าไปในการสร้างและการประยุกต์ใช้ยุทธศาสตร์ในรอบสองซึ่งเป็นรอบถัดไปนั่นเอง มันทำหน้าที่ยืนยันอีกครั้งหนึ่งถึงความถูกต้องของเป้าหมายและยุทธศาสตร์ที่ใช้อยู่ว่าถูกต้องหรือไม่

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543 : 10) ได้อธิบายถึง แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประกอบไปด้วยปัจจัยสำคัญ 2 ส่วนคือ

1. การมีเป้าหมาย (Ends) หรือจุดหมายในการศึกษาที่ต้องการไปถึงอย่างชัดเจน ทั้งในระยะสั้น และระยะยาว
2. การกำหนดวิถีทางหรือแนวทางปฏิบัติ (Means) เพื่อเป็นเครื่องมือที่มุ่งสู่การบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้

อรุณ จันทวานิช (2545 : 6) ได้อธิบายถึง แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่เป็นแนวทางหลักของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประกอบไปด้วย

1. การพัฒนาหลักสูตร
2. การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน
3. การพัฒนาครูและบุคลากร
4. การพัฒนาระบบบริหารจัดการ

ภาพประกอบ 2 แนวทางหลักของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ที่มา : อารุง จันทวานิช. 2545 : 6

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่นาตโดยศาสตร์และศิลป์ มีดังนี้

1. มีความเป็นสากล เนื้อหาสาระมีความสมดุลระหว่างความรู้สากล
2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นวิทยาศาสตร์ - เทคโนโลยี
3. มีลักษณะกว้าง / ยืดหยุ่น หลากหลาย / เชื่อมโยงสัมพันธ์กับวิถีชีวิต
4. มีเนื้อหาสาระที่จำเป็นต่อการเรียนรู้โลกปัจจุบันและอนาคต
5. เนื้อหาเชื่อมโยง ต่อเนื่องกันทุกระดับ
6. สถานศึกษาชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตร
7. เพิ่มเนื้อหาสาระที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคม

ลักษณะของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. เป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานเป็นตัวกำหนดความสามารถการเรียนรู้ของผู้เรียน
2. จัดเป็น 4 ช่วงชั้น ๆ ละ 3 ปี
3. จัดเป็น 8 กลุ่มวิชา / บูรณาการเป็นสหวิทยาการ
4. จัดการเรียนรู้ เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด / เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง / การปฏิบัติจริง
5. วัดผลประเมินผลตามสภาพจริง

การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา แนวคิดการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยให้ครู มีดังนี้

1. มีความรู้ความสามารถ และเทคนิควิธีในการปฏิบัติวิชาชีพที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
 2. มีคุณธรรม มีความสำนึก และมีจิตวิญญาณของความเป็นครู
 3. เป็นนักจิตวิทยาการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็ก
 4. เป็นนักเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเข้าถึงแหล่งความรู้ใหม่
 5. เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา เพื่อถอดรหัสความรู้ที่เป็นสากล
- พัฒนาการเรียนการสอน มีแนวคิดดังนี้

1. กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น และสถานศึกษา
 2. เอกชน ชุมชนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการจัดการศึกษา
 3. สถานศึกษามีความรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคม
 4. มีแผนยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องเชื่อมโยงกันทุกระดับ
 5. รัฐเปลี่ยนบทบาทจากการควบคุมมาเป็นการสนับสนุนและให้บริการที่หลากหลาย
- พัฒนาการบริหารจัดการ ให้มีการบริหารและการจัดการแบบการมีส่วนร่วมทั้งภายใน

และภายนอกของโรงเรียน

การประกันคุณภาพ มีแนวคิดดังนี้

1. สร้างความมั่นใจและความพึงพอใจในคุณภาพการศึกษา
2. การดำเนินงานเน้นคุณภาพในการปฏิบัติทุกระดับและทุกขั้นตอน
3. สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้ตามมาตรฐาน
4. ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะตามเป้าหมายและเป็นที่ยอมรับของสังคม

ยอมรับของสังคม

ไพโรจน์ พิทักษ์ทวยหาญ (2546 : 22-26) ได้อธิบายถึงแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่ความสำเร็จของการจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษา ดังนี้

1. ภาวะผู้นำของผู้บริหาร

2. การทำงานเป็นทีม
3. การสร้างความตระหนักและความรู้ ความเข้าใจ
4. การกำหนดผู้รับผิดชอบ
5. การวางแผนและกำกับดูแล
6. การมีส่วนร่วม และการปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้อง

รัฐชาติ (2550 : 12-14) ได้อธิบายถึง แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
สู่การปฏิบัติของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2547-2553 ดังต่อไปนี้

1. การสร้างโอกาสทางการศึกษา
2. การพัฒนาการจัดการและพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้
3. การเพิ่มมาตรฐานการศึกษาและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : ออนไลน์) ได้อธิบายถึง แนวทางการพัฒนาคุณภาพ
การศึกษา : ระเบียบว่าระแห่งชาติ พ.ศ. 2551- 2555 ไว้ดังนี้

1. การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
2. การพัฒนาคุณภาพครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา
3. การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา
4. การจัดระบบการศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา
5. การสร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ
6. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551 : 16 - 24) ได้อธิบายถึง แนวทางการ
พัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก พ.ศ. 2551 - 2553 ไว้ดังนี้

1. การพัฒนาระบบวางแผนและการบริหารจัดการ มีแนวทางดังนี้

1.1 พัฒนาระบบวางแผนการจัดตั้งและพัฒนาโรงเรียนในแต่ละสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษา โดยจะดำเนินการร่วมกับสถาบันประชากรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย องค์การยูเนสโกและ
หน่วยงานภายในจังหวัด ในการพัฒนาบุคลากรของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้สามารถจัดทำ
แผน การจัดตั้งและพัฒนาโรงเรียน โดยคาดการณ์จำนวนเด็กและเยาวชนในวัยเรียนในอนาคต
วางแผน จัดตั้ง รวม เลิก ปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียนให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ทั้งนี้จะจัดทำ
แผนในตำบลและอำเภอที่นำร่องเป็นอันดับแรกและขยายผลไปสู่พื้นที่ที่เป็นพื้นที่ครอบคลุมทั้ง
พื้นที่ ในกรณีที่โรงเรียนจำเป็นต้องเลิกอาจร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พัฒนาเป็นศูนย์
ปฐมวัยโรงเรียน ที่สอนช่วงชั้นที่ 1 หรือแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ

1.2 พัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อให้มีข้อมูลพื้นฐานที่ครอบคลุมพอเพียง ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน บุคลากรมีความรู้และเข้าใจถึงการใช้สื่อ ICT ที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนำ Best practice ในโรงเรียนที่ดำเนินการ ได้ผลแล้วมาเผยแพร่พร้อมทั้งตั้งศูนย์ ICT ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และศูนย์เครือข่ายโรงเรียน เพื่อบริการโรงเรียนขนาดเล็ก

1.3 พัฒนาระบบบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกันโดยจะพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนขนาดเล็กที่สามารถใช้เจ้าหน้าที่รัฐกรร่วมกัน เพื่อปฏิบัติงานธุรการ งานข้อมูล งานพัสดุ จัดซื้อจัดจ้างร่วมกัน ตลอดจนระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารและจัดการทรัพยากรอื่น ๆ ร่วมกันสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ห่างไกล ให้สามารถรวมกลุ่มกับโรงเรียนอื่น เพื่อจะพัฒนาและนำระบบเทคโนโลยี การบริหารจัดการและสื่อสารมาใช้

1.4 สร้างแรงจูงใจแก่ผู้บริหารและครูในโรงเรียนขนาดเล็ก โดยการสร้างแรงจูงใจด้วยวิธีการต่าง ๆ จะทำให้บุคลากรเหล่านั้นมีกำลังใจในการปฏิบัติงานเพิ่มมากขึ้น เช่น การพิจารณาความคิดเห็นความชอบ การนำผลงานการพัฒนาโรงเรียนมาประกอบการแต่งตั้งโยกย้ายและการปรับปรุงตำแหน่งปรับระบบบริหารบุคลากร มาตรฐานอัตราค่าจ้างให้เหมาะสม

2. การพัฒนาระบบการเรียนการสอนและการประกันคุณภาพการศึกษา มีแนวทางดังนี้

2.1 พัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก โดยปรับหลักสูตร ที่เอื้อต่อการสอนคละชั้น เน้นการสอนแบบบูรณาการ การสอนคละชั้น

2.2 พัฒนาผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอน ให้มีศักยภาพเกี่ยวกับการเรียนการสอน และการประกันคุณภาพพร้อมที่จะดำเนินงานในโรงเรียนขนาดเล็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ผลิตและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเรียนการสอน พัฒนาสื่อสำเร็จรูปที่สามารถพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการนำการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมและระบบคอมพิวเตอร์มาเสริมการเรียนการสอน นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยในการจัดการเรียนการสอน การหมุนเวียนครู

2.4 นิเทศ ติดตาม กำกับ โรงเรียนขนาดเล็กอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง

2.5 วิจัย และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีช่วยสอนที่มีประสิทธิภาพ

3. การเสริมสร้างความพร้อมและความเข้มแข็งของ โรงเรียน มีแนวทางดังนี้

3.1 จัดทำมาตรฐาน โรงเรียนขนาดเล็ก ด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุและครุภัณฑ์

3.2 ปรับปรุงและพัฒนาสถานที่เรียน สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ แก่นักเรียน ในโรงเรียนขนาดเล็กอย่างเพียงพอและเหมาะสม

3.3 จัดอัตรากำลังครูในโรงเรียนขนาดเล็กให้เพียงพอตามเกณฑ์แก้ปัญหาขาดแคลนครูด้วยรูปแบบต่าง ๆ เช่น สอนแบบบูรณาการเนื้อหาบูรณาการกลุ่มอายุ (คณะชั้น) ครูเวียนสอน ครูฝึกสอน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

3.4 พัฒนาผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอน ให้สามารถปฏิบัติงานได้ในสภาวะการณ์ที่โรงเรียนมีข้อจำกัดเรื่องทรัพยากร

3.5 พัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในทุก ๆ ด้าน เช่น เครื่องแต่งกาย เครื่องเขียน แบบเรียน อาหารกลางวัน การอำนวยความสะดวกในการเดินทางแก่นักเรียน กรณีที่มีการยุบ รวมโรงเรียน เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้สามารถมีความพร้อมในการเรียนจบการศึกษา

3.6 สนับสนุนงบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ที่จำเป็น ให้เพียงพอที่จะจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพมาตรฐาน

4. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษา มีแนวทางดังนี้

4.1 พัฒนาคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีศักยภาพเพียงพอ ที่จะปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

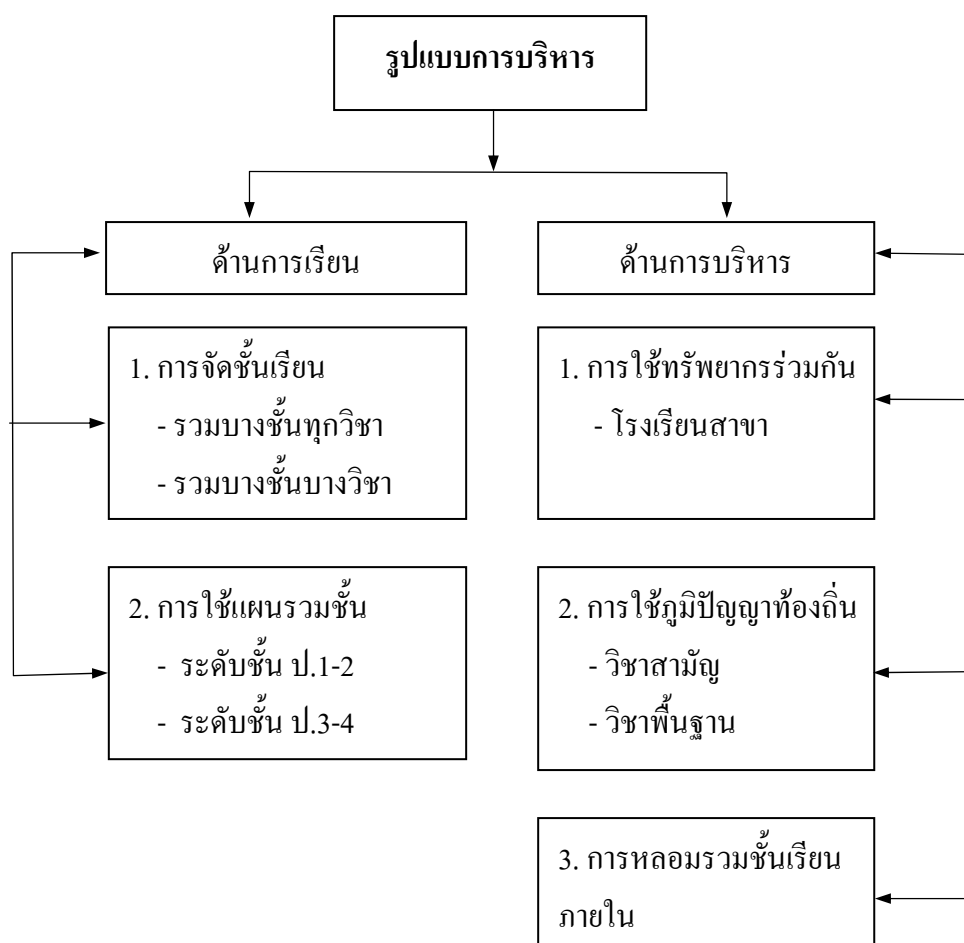
4.2 สร้างและพัฒนาเครือข่ายผู้ปกครองให้เข้มแข็ง พร้อมทั้งจะเข้ามาช่วยเหลือโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

4.3 ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้ามาช่วยพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กและรับโอนโรงเรียนบางส่วนเพื่อเปลี่ยนสภาพเป็นศูนย์เด็กปฐมวัยแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

4.4 เตรียมความพร้อมในการมีส่วนร่วมให้แก่ บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น โดยสร้างความรู้ ความเข้าใจ เพื่อให้เห็นความสำคัญและตระหนักถึงความจำเป็นของการมีส่วนร่วมการเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และแนวปฏิบัติของการมีส่วนร่วม

4.5 จัดให้มีระบบและกลไกในการระดมทรัพยากร ที่จะเอื้อประโยชน์แก่การจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยโรงเรียนมีวิธีการระดมทรัพยากรที่เหมาะสม โปร่งใส มีแผนการดำเนินการที่ชัดเจนว่าจะนำทรัพยากรที่ได้ไปพัฒนาสนับสนุน ส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนในด้านใด ๆ บ้าง ผลประโยชน์ที่ผู้บริจาคจะได้รับ อาทิเช่น การลดหย่อนภาษี

4.6 วิจัยและพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม จัดหา Best practice การมีส่วนร่วมมาเผยแพร่ต่อสาธารณชนได้รับรู้

ภาพประกอบ 3 การพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. 2551 : 3-7

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 (2551 : 3 - 7) ได้อธิบายถึงยุทธศาสตร์ การพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก ดังต่อไปนี้

1. การประชาสัมพันธ์

หน่วยงานทุกระดับในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ช่วยกันประชาสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมให้ถึงกลุ่มเป้าหมาย โดยผ่านสื่อในหลายลักษณะ เช่น หนังสือ วิทยุท้องถิ่น เว็บไซต์ กรรมการศึกษา เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนที่มีโรงเรียนขนาดเล็ก อยู่ในพื้นที่เกิดความตระหนักในการที่จะช่วยกันสนับสนุนเพื่อยกระดับคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็กในท้องถิ่นของตนเองสิ่งที่จะนำมาเสนอต่อสาธารณชนนั้น นอกจากจะเป็นนโยบายทิศทางการ

ดำเนินงานแล้ว อาจต้องนำผลงานของโรงเรียนขนาดเล็กที่ประสบความสำเร็จมานำเสนอด้วย ซึ่งนอกจากเป็นจากเผยแพร่ให้ทราบกันโดยทั่วไปแล้ว โรงเรียนอื่นอาจใช้เป็นกรณีศึกษาหรือตัวแบบที่จะนำมาประยุกต์ใช้ได้ต่อไปในอนาคต

2. การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ

2.1 วิเคราะห์โครงสร้างของฐานข้อมูลที่เป็นสำหรัการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก ว่าควรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง

2.2 ศึกษาขั้นตอนการพัฒนาระบบสารสนเทศเชิงภูมิศาสตร์ เพื่อจะนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดทำแผนที่ทางการศึกษา

2.3 พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยพยายามใช้ฐานข้อมูลเดิมที่มีอยู่แล้วและจัดหาข้อมูลเพิ่มเติมในส่วยที่ขาดหายไป หรือยังไม่มีเพียงพอ

2.4 จัดทำแผนที่แสดงที่ตั้งของโรงเรียนขนาดเล็ก เส้นทางคมนาคม หอ่อมบ้าน จำนวนนักเรียน จำนวนเด็กในอนาคตที่เป็นตัวบ่อน ซึ่งเป็นเด็กแรกเกิดจนถึงวัยการศึกษาภาคบังคับ โดยใช้โปรแกรม GIS เป็นเครื่องมือในการจัดทำดังกล่าว

3. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ

3.1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ จุดเด่น จุดด้อย โอกาสและข้อจำกัดของโรงเรียนขนาดเล็ก

3.2 กำหนดทิศทางการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก

3.3 กำหนดกิจกรรมการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามทิศทางการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กปีงบประมาณ พ.ศ. 2547-2551

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจะนำข้อมูลและสารสนเทศที่สำรวจได้ข้างต้นมาจัดทำเป็นเป้าหมายพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก โดยจำแนกโรงเรียนขนาดเล็กออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 กลุ่มที่มีคุณภาพตามมาตรฐานโรงเรียนอยู่ในระดับ ดี/พอใช้ และชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

กลุ่มที่ 2 กลุ่มที่มีคุณภาพตามมาตรฐานโรงเรียนอยู่ในระดับ ดี/พอใช้ และชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โรงเรียนพร้อมรับการพัฒนาให้มีคุณภาพ

กลุ่มที่ 3 กลุ่มที่มีคุณภาพตามมาตรฐานโรงเรียนอยู่ในระดับไม่มีคุณภาพ ต้องปรับปรุงและชุมชนไม่ให้ความร่วมมือในการพัฒนาเพราะขาดศรัทธา ไม่คุ้มค่าต่อการลงทุนมีทางเลือกในการบริหารจัดการแบบอื่นที่ดีกว่า กำหนดแผนการยุบรวบและเลิกด้มโรงเรียน โดยพิจารณาจากโรงเรียน

กลุ่มที่ 4 เสนอเป็นระเบียบวาระเข้าประชุมคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อขอยุบรวม เลิกล้ม โรงเรียน จัดหาหนังสือเรียน/แบบฝึกหัดให้กับโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนแจกหนังสือเรียน/แบบฝึกหัดให้นักเรียนยืมเรียน โรงเรียนจัดทำเอกสารหลักฐานการแจกหนังสือให้นักเรียน

4. การจัดทำหน่วยคอมพิวเตอร์เคลื่อนที่

4.1 ตรวจสอบจำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์ จำนวน Mobile unit จำนวน Station unit ที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้รับซึ่งเกณฑ์ที่ใช้จัดสรรให้ก็คือ 22 โรงเรียนต่อ 14 เครื่อง

4.2 ตั้งกรรมการตรวจรับเครื่องคอมพิวเตอร์และ Mobile unit และลงทะเบียนพัสดุของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาโดยถือว่าเครื่องคอมพิวเตอร์และ Mobile unit ดังกล่าวเป็นสินทรัพย์ของสำนักงานเขตพื้นที่ที่มีไว้เพื่อให้บริการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ขณะที่ตัวรถ Mobile unit ยังไม่เสร็จ คอมพิวเตอร์ทั้งหมดซึ่งเป็นส่วนที่จะนำไปใช้ไว้ใน Mobile unit และ Station unit จะถูกส่งมาให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาให้สำนักงานเขตพื้นที่ศึกษานำเครื่องคอมพิวเตอร์จัดสรรไปยังโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อใช้ในการกิจกรรมการเรียนการสอนไปพลาง ๆ ก่อน แต่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้องพร้อมที่จะนำเครื่องคอมพิวเตอร์กลับคืนมาติดตั้งใน Mobile unit ได้ทันที เมื่อตัวรถเสร็จเรียบร้อยและส่งมาให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา คอมพิวเตอร์ที่จัดสรรให้ในครั้งนี้นำไปตั้งในลักษณะ Station unit จะไม่มีอุปกรณ์ต่อพ่วง ซึ่งรวมทั้งโต๊ะเก้าอี้คอมพิวเตอร์ ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้องประสานกับโรงเรียนที่จะนำเครื่องคอมพิวเตอร์ไปติดตั้งซึ่งต้องมีความปลอดภัยในการเก็บรักษาคอมพิวเตอร์

4.3 ร่วมกับโรงเรียนกำหนดเส้นทางการให้บริการของหน่วยคอมพิวเตอร์เคลื่อนที่

4.4 ร่วมกับตัวแทนของโรงเรียนขนาดเล็กจัดทำกำหนดการสอนโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ไม่เน้นสอนเฉพาะวิชาคอมพิวเตอร์เบื้องต้น แต่เน้นการสร้างชิ้นงานและแสวงหาความรู้โดยใช้คอมพิวเตอร์

4.5 ร่วมกับตัวแทนของโรงเรียนขนาดเล็กกำหนดจุดที่จะตั้ง Station Unit และกำหนดแผนที่จะนำนักเรียนเข้ามาใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ หากในพื้นที่ใดไม่เหมาะที่จะตั้งคอมพิวเตอร์เป็น Station unit ก็อาจหมุนเวียนคอมพิวเตอร์ไปตั้งตามโรงเรียนต่าง ๆ ตามเวลาที่กำหนดไว้เป็นช่วง ๆ และเปลี่ยนค่าน้ำมันรถเป็นค่าพาหนะให้ครูและนักเรียนเดินทางมาเรียนคอมพิวเตอร์ที่ Station unit

4.6 ร่วมกับโรงเรียนในการสรรหาครูสอนคอมพิวเตอร์หน่วยละ 1 คน

4.7 จัดเตรียมคนขับรถซึ่งต้องให้คนขับรถของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือโรงเรียน

5. การจัดหาหนังสือห้องสมุด/สื่อการเรียนการสอน

5.1 ตรวจสอบงบประมาณที่ได้รับจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จัดสรรมาให้เพื่อจัดซื้อหนังสือห้องสมุด/สื่อการเรียนการสอน ซึ่งจัดมาให้โรงเรียนละ 10,000 บาท และเพิ่มเติมให้อีกตามจำนวนนักเรียน คนละ 65 บาท ดังนั้น ถ้าโรงเรียนใดมีนักเรียน 100 คน ก็จะไ้งบประมาณเพื่อจัดซื้อหนังสือห้องสมุด/การเรียนการสอน 16,500 บาท

5.2 ตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาหนังสือห้องสมุด/สื่อการเรียนการสอน โดยให้มีตัวแทนจากโรงเรียนเข้ามาร่วมพิจารณาเลือกหนังสือห้องสมุด/สื่อการเรียนการสอนด้วย

5.3 ดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบพัสดุ

6. การแก้ปัญหาการขาดแคลนครู

6.1 สํารวจสภาพอัตรากำลังข้าราชการครูของโรงเรียนขนาดเล็กกว่าที่ใดขาดอัตรากำลัง ที่ใดมีอัตรากำลังเกินเกณฑ์

6.2 สอบถามความสมัครใจจากครู โรงเรียนที่มีอัตรากำลังเกินเกณฑ์ที่มีความประสงค์จะไปสอนในโรงเรียนที่มีอัตรากำลังต่ำกว่าเกณฑ์ สัปดาห์ละ 1-2 วัน หรือมีครูเพียงพอแต่วุฒิไม่ตรง ให้สลับโรงเรียนกันสอนโดยจะมีการมอบค่าตอบแทนและค่าพาหนะให้ครูดังกล่าวตามสมควร

6.3 ประสานงานกับสถาบันราชภัฏ สถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ที่ผลิตนิสิต นักศึกษาด้านศึกษาศาสตร์ ครุศาสตร์ เพื่อขออนักศึกษาเข้าไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

6.4 จ้างครู 1 คน ปฏิบัติงานแทนครูแกนนำหรือครูต้นแบบแล้วให้ครูแกนนำ หรือครูต้นแบบไปช่วยเหลือด้านวิชาการแก่โรงเรียนขนาดเล็ก

6.5 ติดต่อวิทยากรท้องถิ่นเข้ามาสอนนักเรียนในวิชาเฉพาะที่ครูไม่มีความถนัด

6.6 จ้างบุคคลภายนอกที่มีคุณวุฒิทางครูเข้าไปสอนในโรงเรียน โดยจ้าง 1 คน หมุนเวียนสอน ประมาณ 2-3 โรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้องดำเนินการเกลี่ยอัตรากรูก่อนเป็นอันดับแรกจากโรงเรียนที่ครูเกินอัตราไปยังโรงเรียนที่ครูขาดตามเกณฑ์ จากนั้นหากยังขาดแคลนอยู่อีก จึงจะจ้างบุคคลภายนอกเข้ามาสอน ในการแก้ปัญหาการขาดแคลนครูนั้นนอกจากจะใช้วิธีการสรรหาบุคลากรภายนอกเข้ามาช่วยสอนแทนครูแล้ว ก็อาจยังไม่เพียงพอแก่ความต้องการ ดังนั้น คงต้องใช้มาตรการในการบริหารจัดการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้วย โดยเฉพาะในเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งจะเน้นในเรื่องของการสอนแบบบูรณาการ ซึ่งจะมีทั้งการบูรณาการเนื้อหาวิชา และการบูรณาการชั้นเรียน ทั้งภายในโรงเรียนเดียวกันและต่างโรงเรียน

7. การพัฒนาครู

รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในโรงเรียนขนาดเล็ก ต้องมีลักษณะต่างจากโรงเรียนทั่ว ๆ ไปในบางเรื่อง ทั้งนี้ เนื่องจากโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่จะขาดแคลนปัจจัยด้านต่าง ๆ

โดยเฉพาะปัญหาครูไม่ครบชั้น เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตรงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งพัฒนาครูในโรงเรียนขนาดเล็กเกี่ยวกับรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

7.1 วิเคราะห์สมรรถภาพที่จำเป็นสำหรับครูที่สอนในโรงเรียนขนาดเล็ก

7.2 สรรหารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสำหรับครูในโรงเรียนขนาดเล็ก

7.3 พัฒนาครูโดยใช้รูปแบบต่าง ๆ โดยพยายามไม่ให้ครูทิ้งห้องเรียน

7.4 เผยแพร่รูปแบบการพัฒนาครูเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูผู้สอนด้วยกันภายในโรงเรียนเดียวกันและต่างโรงเรียน

8. การนิเทศและติดตามผล

8.1 กำหนดสภาพที่คาดหวังในเรื่องต่างๆ ของโรงเรียนที่สอดคล้องกับตัวชี้วัด

8.2 กำหนดแผนการนิเทศและติดตามการดำเนินงานของโรงเรียน

8.3 สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศและติดตาม

8.4 นิเทศและติดตามการดำเนินงานของโรงเรียน

9. การซ่อมแซมอาคารเรียน

9.1 โรงเรียนสำรวจความต้องการจำเป็นในการซ่อมแซมอาคารเรียน ส้วม แล้วเสนอไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

9.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาวิเคราะห์และจัดสรรงบประมาณให้โรงเรียนซ่อมแซมอาคารเรียนและส้วมตามความต้องการจำเป็น เนื่องจากงบประมาณมีจำนวนจำกัด ดังนั้นจึงไม่ควรจัดสรรให้โรงเรียนที่มีแผนว่าจะยุบเลิกในปีการศึกษานี้

10. การบริหารจัดการโครงการ

10.1 ศึกษาโครงการยกระดับคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กให้ชัดเจนว่ามีวัตถุประสงค์เป้าหมาย ตัวชี้วัดและกิจกรรมอะไรบ้าง

10.2 วิเคราะห์ว่ามีหน่วยงานใดที่เกี่ยวข้องกับโครงการยกระดับคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก

10.3 ชี้แจงทำความเข้าใจผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดทุกระดับ

10.4 พิจารณาจัดสรรงบประมาณอย่างมีส่วนร่วมไปยังหน่วยปฏิบัติ

10.5 สร้างเครื่องมือเก็บข้อมูลเพิ่มเติม (ถ้ามี)

10.6 เก็บข้อมูลตามตัวชี้วัดช่วงปิดภาคเรียน

10.7 ให้โรงเรียนจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง (School assessment report : SAR) ตามมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอก

10.8 สรรหานวัตกรรมที่จะนำมาช่วยทำให้การจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพสูงขึ้น

10.9 นิเทศ ติดตามผลการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ ตามแผนที่กำหนดไว้

10.10 เก็บข้อมูลตามตัวชี้วัดเมื่อสิ้นปีการศึกษา

10.11 วิเคราะห์ข้อมูล

10.12 สรุปและรายงานผลการดำเนินงานตามโครงการ

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง แนวทางหรือวิธีการดำเนินงานของโรงเรียนขนาดเล็ก ที่คาดว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ขององค์กรนำไปสู่ผลลัพธ์ต่าง ๆ จะต้องทำความเข้าใจปัญหาโดยพิจารณาจากการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค แล้วจึงศึกษาในรายละเอียดปัญหาจุดหมายปลายทางและขีดความสามารถในการดำเนินการ โดยใช้วิธีการอย่างชาญฉลาด พินิจพิเคราะห์ เพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยสรุปจากมาตรฐานการศึกษากับกรอบแนวคิด ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
2. ด้านการพัฒนาคุณภาพครู และบุคลากรทางการศึกษา
3. ด้านการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา
4. ด้านการจัดระบบการศึกษา
5. ด้านการสร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษา
6. ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

3. โรงเรียนขนาดเล็ก

3.1 ความหมายของโรงเรียนขนาดเล็ก

โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนต่ำกว่า 120 คน ลงมา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551 : 45)

3.2 ลักษณะความสำคัญของโรงเรียนขนาดเล็ก

โรงเรียนขนาดเล็ก มีความสำคัญ ดังนี้

1. โรงเรียนขนาดเล็กเป็นโรงเรียนที่อยู่และใกล้ชิดชุมชน นักเรียนไม่ต้องเดินทางไปโรงเรียนไกลมากนัก ไม่ต้องเสี่ยงกับภัยการจราจร และพ่อแม่สามารถร่วมดูแลอย่างใกล้ชิดได้

2. โรงเรียนขนาดเล็กมีขนาดและจำนวนเด็กพอเหมาะ สามารถเน้นในเชิงคุณภาพ ได้ไม่ยากนัก

3. โรงเรียนขนาดเล็กนั้น ท้องถิ่นสามารถเข้าร่วมบริหารจัดการ สนับสนุนและกำหนดหลักสูตรที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต ท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

สเตซี (Stacy. 2001 : 267-299) กล่าวถึงโรงเรียนขนาดเล็กว่ามีลักษณะที่ดีดังนี้

1. โรงเรียนขนาดเล็กให้ความรู้สึกผูกพัน (Small schools nurture a sense of belonging) โรงเรียนสามารถตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคลได้ เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครูกับนักเรียน การศึกษาพบว่านักเรียนที่อยู่ในความดูแลของโรงเรียนขนาดเล็กมีเจตคติที่ดีต่อการเรียน

2. ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนช่วยเหลือโรงเรียนเป็นอย่างดี (Parent and neighbors are often sidelined as well) ผู้ปกครองและชุมชนจะเข้ามาช่วยเหลือโรงเรียน และบอกถึงความต้องการของนักเรียนในเรื่องการศึกษา

3.3 สภาพและปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็ก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีภารกิจหลักคือจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร ปัจจุบันมีโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งสิ้นจำนวน 32,879 โรงเรียน ในจำนวนนี้มีโรงเรียนที่มีนักเรียนต่ำกว่า 120 คน จำนวน 10,877 โรงเรียน หรือคิดเป็น 33% ของโรงเรียนทั้งหมดสถานศึกษาขนาดเล็กเหล่านี้ ส่วนใหญ่มีปัญหาสำคัญ 2 ประการ คือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551 : 46-47)

1. นักเรียนจากสถานศึกษาขนาดเล็กมีคุณภาพค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับสถานศึกษาขนาดอื่น ๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนขาดความพร้อมทางด้านปัจจัย เช่น มีครูไม่ครบชั้นเรียน ขาดแคลนสื่อการเรียนรู้และวัสดุอุปกรณ์ โดยเฉพาะสื่อและเทคโนโลยีที่มีราคาแพง

2. สถานศึกษาขนาดเล็กส่วนใหญ่ขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ กล่าวคือ มีการลงทุนค่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบกับสถานศึกษาขนาดใหญ่กว่า เช่น อัตราส่วนครู : นักเรียน ซึ่งตามมาตรฐานต้อง 1 : 25 แต่สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก อัตราส่วนครู : นักเรียน เท่ากับ 1 : 8-11 เท่านั้น เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 มีโรงเรียนในสังกัดที่ต้องกำกับควบคุม ดูแล รวมทั้งหมด 217 โรงเรียน มีนักเรียนระดับอนุบาล - ประถมศึกษา รวม 27,477 คน ระดับมัธยมศึกษา รวม 19,556 คน รวมทั้งสิ้น 47,033 คน มีครู 2,682 คน ผู้บริหารสถานศึกษา รวม 215 คน และในจำนวนนี้เป็นโรงเรียนที่มีขนาดเล็ก มีนักเรียนตั้งแต่ 120 คนลงมา มีจำนวนรวมทั้งสิ้น

122 โรง มีนักเรียนรวม 8,847 คน ซึ่งโรงเรียนขนาดเล็กดังกล่าวเหล่านี้ ส่วนใหญ่มีปัญหาสำคัญ คือ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2. 2551 : 2)

2.1 นักเรียนจากโรงเรียนขนาดเล็กมีคุณภาพค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนขนาดอื่นๆ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะโรงเรียนขาดความพร้อมด้านปัจจัย ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

2.2 โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ กล่าวคือ มีการลงทุนค่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนขนาดใหญ่กว่า เช่น อัตราส่วนครู : นักเรียนซึ่งตามมาตรฐานต้อง 1 : 25 แต่สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก อัตราส่วนครู : นักเรียนเท่ากับ 1 : 13-15 การศึกษาข้อมูลของโรงเรียนขนาดเล็กในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 พบว่า มีปัญหาในเรื่องของสภาพครูไม่ครบชั้นเรียน ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน และงบประมาณไม่เพียงพอในการบริหารจัดการ จากปัญหาดังนี้ ทำให้มองเห็นว่าเนื่องจากนโยบาย ของรัฐบาลไม่ให้มีการยุบรวมโรงเรียน โรงเรียนขนาดเล็กแต่ละโรงเรียนจึงต้องดำเนินการพัฒนาต่อไป จากการที่กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ได้จัดการประชุมสัมมนา ผู้บริหารและประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขนาดเล็ก เพื่อหามาตรการ และแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก ผลการประชุมสัมมนาทำให้ทราบถึงปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็ก ใน 4 ด้าน คือ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2. 2551 : 10-20)

2.2.1 ด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กมีความคิดเห็นดังต่อไปนี้ 1) นโยบายของหน่วยงานทางการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงบ่อย 2) ผู้บริหารย้ายเปลี่ยนบ่อย ไม่เข้มงวด อดการปฏิบัติงานของบุคลากร 3) ครูผู้สอนเข้าประชุม อบรม สัมมนา ปฏิบัติงานสนับสนุน (งานเอกสาร-งานธุรการ) มากกว่างานการจัดการเรียนการสอนในเวลาสอนทำให้เสียเวลา ในการจัดการเรียนการสอน 4) ขาดแคลนงบประมาณ งบประมาณล่าช้า อาคารเรียนทรุดโทรม/ไม่เพียงพอขาดการประชาสัมพันธ์โรงเรียน ขาดการประสานงานกับหน่วยงานอื่น 5) นักเรียนขาดหลักฐานการเกิด นักเรียนในเขตบริการ ไปเรียนนอกเขตพื้นที่บริการ

2.2.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารมีความคิดเห็นดังต่อไปนี้ 1) ครูสอนไม่เต็มเวลา ไม่มีความเข้าใจหลักสูตร และการวัดผลประเมินผล สอนไม่ตรงตามความถนัดความสามารถ วิชาที่สอนไม่ตรงตามคุณวุฒิ สอนหลายชั้น ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ 2) โรงเรียนขาดการนิเทศอย่างเป็นระบบ ห้องสมุดมีหนังสือน้อยมาก ขาดแคลนแบบเรียน/สื่อและได้รับเอกสารการเรียนล่าช้า 3) มีเด็กพิเศษเรียนร่วมทำให้เป็นปัญหาต่อการจัดการเรียนการสอน

2.2.3 ด้านบุคลากร ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นดังต่อไปนี้ 1) โรงเรียนขาดแคลนบุคลากร ขาดแคลนงบประมาณพัฒนาบุคลากร 2) ครูไม่เปลี่ยนพฤติกรรมการสอนไม่พัฒนา

ตนเอง ไม่นำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติ ครูไม่มีความถนัดในวิชาที่สอน ขาดการผลิตสื่อ/อุปกรณ์ ขาดความรู้ในการจัดทำแผนบูรณาการ

2.2.4 ด้านความร่วมมือกับชุมชน ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นดังนี้ 1) ชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ในการมีส่วนร่วม ขาดความศรัทธาครูผู้ปกครองไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรม และให้ความสนใจกับกิจกรรมโรงเรียนน้อย 2) โรงเรียนขาดการประชาสัมพันธ์ในชุมชนกล่าว

โดยสรุป สภาพและปัญหาในโรงเรียนขนาดเล็ก มีปัญหาสำคัญ ๆ อยู่ 2 ประการ คือ ปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำและขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ นอกจากนี้ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก มีความคิดเห็นต่อปัญหาในโรงเรียนขนาดเล็กอยู่ 4 ประการ คือ 1) ด้านการบริหารจัดการ 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านบุคลากร และ 4) ด้านความร่วมมือกับชุมชน

การพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก ควรพัฒนาโดยดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัญหาของโรงเรียน
2. ดึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา
3. แสวงหาบุคคลในท้องถิ่น ดึงปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพต่างๆ

มาเป็นครูสอนภูมิปัญญาให้กับโรงเรียน

4. สร้างเครือข่ายเป็นกลุ่มพันธมิตรทำการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เพื่อพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนให้ยั่งยืน

จากการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551 : 4 - 6) พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาผู้บริหารเขตพื้นที่ ครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และนักวิชาการส่วนใหญ่ ไม่เห็นด้วยกับการยุบรวมโรงเรียนขนาดเล็กและอยู่ห่างกันไม่เกิน 3 กิโลเมตรให้เป็นโรงเรียนเดียวกัน อาจเกิดปัญหาเช่น

1. ชุมชนต่อต้าน ไม่พอใจ
2. การนำเด็กไปเรียนนอกชุมชนจะเป็นการทำลายความเข้มแข็งของชุมชน ทำให้ความรักและความผูกพันกับท้องถิ่นหายไป
3. ผู้ปกครองจะไม่ส่งเด็กไปเรียนนอกพื้นที่ห่างไกล เนื่องจากปัญหาการเดินทางความปลอดภัยและภาระค่าใช้จ่าย
4. เด็กจะหนีเรียน ออกกลางคันทำให้คุณภาพผู้เรียนต่ำลง
5. ครูและผู้บริหารที่ถูกยุบจะขวัญเสีย สูญเสียตำแหน่ง ไม่มั่นใจในสถานภาพของตนเอง

6. คณะกรรมการสถานศึกษา ชุมชน ไม่มีส่วนร่วมส่วนร่วมในการตัดสินใจบูรณาการโรงเรียน

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย มุ่งศึกษาการศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 โดยสรุปได้ 6 ด้าน ดังนี้คือ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การพัฒนาคุณภาพครู บุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา การจัดระบบการศึกษา การสร้างความเข้มแข็งของสถานศึกษา และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

4. ปัญหา และแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงาน

เขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

ปัญหาการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1. 2551 : 2) ได้สรุปสภาพปัญหาการพัฒนาคุณภาพการศึกษาดังนี้

1. ปัญหาด้านการบริหารจัดการ

การคมนาคมภายในประเทศนับว่าไม่ค่อยสะดวกมากนัก ดังนั้น รัฐบาลจึงจำเป็นต้องตั้งโรงเรียนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่ แต่ในปัจจุบันความจำเป็นดังกล่าวได้ลดลง ประกอบกับประชากรมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น ดังนั้นจึงทำให้มีโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนมาก ซึ่งโรงเรียนดังกล่าวมีอัตราส่วนครูต่อนักเรียน นักเรียนต่อห้องเรียนต่ำกว่ามาตรฐาน ค่าใช้จ่ายต่อนักเรียน 1 คน สูงกว่าโรงเรียนขนาดอื่นๆ ในอีกด้านหนึ่งนั้น ยังมีโรงเรียนขนาดเล็กอีกจำนวนหนึ่งที่อยู่ในพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษ เช่น พื้นที่ห่างไกลความเจริญ เป็นต้น ซึ่งนักเรียนในโรงเรียนลักษณะดังกล่าว มีปัญหาในการเดินทางไปโรงเรียนเป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่านักเรียนจะได้รับค่าพาหนะในการเดินทางแล้วก็ตาม แต่ค่าพาหนะที่ได้รับนั้น ก็ไม่ค่อยเพียงพอและต่อเนื่อง นอกจากนั้นผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ ยังขาดทักษะ ในการบริหารจัดการโรงเรียน ซึ่งมีบริบทที่ต่างไปจากโรงเรียนขนาดอื่นๆ การใช้ข้อมูลสารสนเทศ และนำผลของการประเมินงาน/โครงการมาใช้วางแผน ปรับปรุง พัฒนางาน ยังมีน้อย นอกจากนั้น การอพยพเคลื่อนย้ายของประชากรวัยเรียนที่ย้ายไปรับจ้างต่างพื้นที่ ทำให้เกิดปัญหา อุปสรรคเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียนเป็นอย่างยิ่ง

2. ปัญหาด้านการเรียนการสอน

ในด้านการเรียนการสอนนั้น พบว่า ครูส่วนใหญ่ขาดทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสภาพที่ครูไม่ครบชั้นและนักเรียนมีจำนวนน้อยในแต่ละชั้น ครูสอนไม่เต็มเวลา และเต็มความสามารถ เพราะมีภารกิจอื่นที่นอกเหนือจากการเรียนการสอนที่ครูจำเป็นต้องปฏิบัติ ทั้ง

จากสังกัดเดียวกันและจากต่างสังกัด หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ไม่ค่อยสอดคล้อง กับบริบทของโรงเรียน สื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้ที่มีจำนวนจำกัด ซึ่งมีสาเหตุ มาจากโรงเรียนได้รับงบประมาณน้อย สื่อเทคโนโลยีและการสื่อสารมีใช้อย่างจำกัดและโรงเรียนมีอยู่ที่ไม่สามารถใช้ได้ยังมีประสิทธิภาพ ซึ่งในท้ายที่สุดก็ส่งผลทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำไปด้วย

3. ปัญหาด้านความพร้อมเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุน

ในการจัดสรรงบประมาณให้กับโรงเรียนที่ผ่านมา ได้ใช้เกณฑ์การจัดสรรหลายๆ เกณฑ์ ซึ่งขนาดโรงเรียนก็เป็นเกณฑ์หนึ่งในการจัดสรร เนื่องจากมีการคำนึงถึงประสิทธิภาพ ในการใช้จ่ายงบประมาณ ดังนั้น จึงทำให้โรงเรียนขนาดเล็กได้รับการจัดสรรบุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ สิ่งก่อสร้างเป็นจำนวนน้อย สภาพอาคารเก่า ชำรุดทรุดโทรม เนื่องจากการก่อสร้างมาเป็นเวลานาน คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ยังมีไม่เพียงพอ โรงเรียนไม่สามารถระดมทรัพยากรจากผู้ปกครองและชุมชนดังกล่าวมีความยากจนสำหรับตัวป้อนด้านนักเรียนนั้น พบว่านักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กมาจากครอบครัวที่ยากจน

4. ปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ที่ผ่านมาจนถึงแม้ว่าจะมีตัวแทนของชุมชนและองค์กรต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาในรูปแบบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน บทบาทของคณะกรรมการดังกล่าวยังมีไม่มากนัก และหากกล่าวถึงการประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรอื่น ทั้งภาครัฐ และเอกชนด้วยแล้ว เกือบจะกล่าวได้ว่ามีน้อยมาก หรือไม่มีเลย ในบางพื้นที่ ชุมชน ผู้ปกครอง มีฐานะยากจน ไม่สามารถส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนและการเรียนของบุตรหลาน ได้เท่าที่ควร

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องการศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 สามารถรวบรวม ได้ดังนี้

ศตวรรษ นิลประพัฒน์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาสภาพการ ดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาใน โรงเรียนปฏิรูปการศึกษา สังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า

1. การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนปฏิรูปการศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้ง 5 ยุทธศาสตร์ คือ

1.1 ยุทธศาสตร์การยกระดับมาตรฐาน โรงเรียน

1.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาบุคลากร

1.3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน

1.4 ยุทธศาสตร์การนิเทศและสนับสนุนงานวิชาการ

1.5 ยุทธศาสตร์การจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษายกเว้น การนิเทศและสนับสนุนงานวิชาการ อยู่ในระดับปานกลาง

2. ปัญหาการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนปฏิรูปการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว ทุกด้านมีปัญหาการดำเนินการมีอยู่ในระดับปานกลาง

3. ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนปฏิรูปการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระแก้ว ทั้ง 5 ยุทธศาสตร์ ในอันดับแรก คือ การพัฒนาบุคลากร อันดับสุดท้าย คือ การจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษา

พิไลลักษณ์ อ่อนละมูล (2546 : 64) ได้ศึกษาและพัฒนายุทธวิธีในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยม ศึกษาปีที่ 3 ผลการศึกษาพบว่า บรรยากาศในการเรียนการสอนและบรรยากาศในครอบครัว ของนักเรียนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับยุทธศาสตร์การเรียนรู้ของนักเรียนและนักเรียนที่ได้รับ การให้คำปรึกษาตามกลุ่มพฤติกรรมนิยมมียุทธศาสตร์การเรียนรู้โดยรวมสูงกว่าก่อนการให้คำปรึกษา และยังพบอีกว่าตัวแปรที่ส่งผลต่อยุทธศาสตร์การเรียนรู้ในทางบวกมากที่สุดคือบรรยากาศ ในครอบครัว และบรรยากาศในการเรียนการสอน ตามลำดับ

เบญจมาศ พลศักดิ์ (2547 : 95-98) ได้ศึกษาพัฒนาการยุทธศาสตร์การเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาช่วงชั้นที่ 3-4 ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่มีระดับชั้นต่างกันมีระดับยุทธศาสตร์การเรียนรู้ต่างกันและจากการศึกษาพัฒนายุทธศาสตร์การเรียนรู้ของนักเรียนพบว่า ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ทุกชั้นจากระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สู่ปีที่ 3 และปีที่ 5 มีแนวโน้มลดลง และนักเรียนที่มีการอบรมเลี้ยงดูต่างกันมีระดับยุทธศาสตร์การเรียนรู้แตกต่างกันนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบมีเหตุผลมีพัฒนาการทุกชั้นสูงกว่ากลุ่มที่มีการอบรมเลี้ยงดูแบบอื่น ๆ

ปราณี วงศ์ชูพันธ์ (2548 : 174) ได้ศึกษาการศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ผลการวิจัย

พบว่า ปัญหาการศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ได้แก่ ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ การจัดการเรียนการสอนไม่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ งบประมาณได้รับน้อย ไม่เพียงพอ ได้รับวัสดุ อุปกรณ์ไม่เพียงพอครูผู้สอนหลายวิชา ไม่สามารถสอนตามวิชาเอกได้ จำนวนครูไม่เพียงพอกับความต้องการ ไม่สามารถระดมทรัพยากร ได้ เนื่องจากผู้ปกครอง ชุมชนมีฐานะยากจน ควรจัดระบบการนิเทศกำกับ ติดตามภายในสถานศึกษา ควรแต่งตั้งคณะกรรมการ จัดทำหลักสูตรบูรณาการ ควรวางแผนใช้งบประมาณ ระดมทรัพยากร ระดมทุนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ และมีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบ ได้ จัดบุคลากรเข้าปฏิบัติราชการตามความรู้ ความสามารถ มีคณะกรรมการประเมินผลงาน และบุคลากรควรได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถ ยกย่อง เชิดชูเกียรติ มีขวัญ กำลังใจและมีความก้าวหน้าในวิชาชีพ

ผจญ ติ๊บประสอน (2548 : 126) ได้ศึกษาการบริหารโรงเรียนที่มีครูไม่ครบชั้นในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการบริหารโรงเรียนที่มีครูไม่ครบชั้น ปัญหาที่สำคัญคือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ขาดแคลนงบประมาณ ขาดแคลนสื่อและวัสดุอุปกรณ์ ควรการจัดการชั้นเรียนแบบรวมชั้น โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ พัฒนาทักษะครูผู้สอนให้มีความรู้ ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โดยมุ่งเน้นพัฒนาคนและพัฒนางาน

ละมุล หมือ้ม (2548 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การบริหารการประกันคุณภาพ เพื่อรับการประเมินภายนอกของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและมีปัญหาด้านผู้บริหาร มีปัญหา อยู่ในอันดับที่ 1 ในส่วนของยุทธศาสตร์การบริหารการประกันคุณภาพ เพื่อรับการประเมินภายนอกของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2 ด้านผู้บริหาร ได้จัดทำขั้นตอนการบริหาร 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์การวางแผน ยุทธศาสตร์การปฏิบัติ ตามแผน ยุทธศาสตร์การตรวจสอบประเมินผล ยุทธศาสตร์การนำผลการประเมินมาปรับปรุง

ปวีณรัตน์ มณีวรรณ (2548 : 114) ได้ศึกษาตัวแปรที่ส่งผลต่อยุทธศาสตร์การเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรอิสระระดับนักเรียนที่ส่งผลทางบวกต่อยุทธศาสตร์การเรียนรู้ของนักเรียนอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตนเองในการเรียน ลักษณะมุ่งอนาคตและเจตคติต่อการเรียน ส่วนตัวแปรอิสระ ระดับห้องเรียนส่งผลต่อยุทธศาสตร์การเรียนรู้ของนักเรียนอย่างไม่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ

สมชาย พันธุ์สด (2549 : 134) ได้ศึกษาการยกระดับคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 2 พบว่า สภาพปัจจุบันและปัญหาของโรงเรียนขนาดเล็กที่เป็นปัญหา มากที่สุด คือ ด้านงบประมาณไม่เพียงพอ รองลงมาคือ ครูไม่ครบชั้นเรียน และระบบประกันคุณภาพภายในอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่น่าพอใจ ในภาพรวมครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการใช้แผนการจัดการชั้นเรียนตามหลักสูตรบูรณาการช่วงชั้นอยู่ในระดับปานกลาง การประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้หลักสูตรบูรณาการช่วงชั้น พบว่า ในภาพรวมนักเรียนครูผู้สอน และผู้ปกครองมีความพึงพอใจ ต่อการใช้หลักสูตรบูรณาการช่วงชั้นในระดับมาก โรงเรียนควรนำผลการศึกษาไปใช้ ได้แก่ ระดมทรัพยากรจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรเอกชน ทั้งในด้านงบประมาณ หรือบุคลากร เช่น วิทยากรท้องถิ่นเพื่อช่วยแก้ปัญหาด้านครูไม่ครบชั้นเรียน ส่งเสริมการจัดกิจกรรมบูรณาการช่วงชั้น โดยการพัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้ความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ แบบบูรณาการ ครูควรศึกษาค้นหารูปแบบต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาและยกระดับคุณภาพโรงเรียนให้สูงขึ้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรให้ความสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก โดยร่วมมือกันในการพัฒนาโรงเรียนและให้ความช่วยเหลือโรงเรียนตามสภาพปัญหา ความจำเป็น

มรรค กันมา (2549 : 98) ได้ศึกษางานวิจัยและพัฒนาระบบการบริหารจัดการคุณภาพการศึกษาด้านการจัดทำหลักสูตรบูรณาการ โรงเรียนบ้านวังดินสอ สำนักงานเขตพื้นที่พิษณุโลกเขต 2 พบว่า การพัฒนาระบบการบริหารจัดการด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการทำให้ได้ระบบการจัดทำหลักสูตรแบบบูรณาการที่ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการ PDCA และการมีส่วนร่วม (PAR) ของบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ผลการทดลองในระบบครูสามารถ จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้ดีขึ้น เข้าใจวิธีการจัดทำหลักสูตร แบบบูรณาการ แผนการจัดการชั้นเรียน การวัดผลและประเมินผลการจัดการชั้นเรียน ครูมีความกระตือรือร้นและเกิดความมั่นใจในการทำงานมากยิ่งขึ้น มีความรู้สึกที่ดีต่อการบริหารการศึกษาเป็นวิถีกระตุ้นให้ครูได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องส่งผลดีต่อการจัดการชั้นเรียน นักเรียนมีผลการเรียนและพฤติกรรมดีขึ้น แสดงว่าระบบดังกล่าวมีความสัมฤทธิ์ผลและบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

สุนทร สุวรรณภูมิ (2549 : 134) ได้ศึกษาการจัดการโรงเรียนขนาดเล็กโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ กรณีศึกษาโรงเรียนวัดสารภีวิทยาคาร อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผลการดำเนินงานการ โมเดลการเรียนรู้แบบบูรณาการ โรงเรียนวัดสารภีวิทยาคาร ครูกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และนักเรียน มีความพึงพอใจในการดำเนิน การเรียนการสอนแบบบูรณาการ ด้วยวิธีการเรียนรู้และบูรณาการด้วยวิธีการรวมชั้นเรียน และบูรณาการระหว่างวิชาโดยใช้สิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี นักเรียนมีความสนใจการเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน สามารถ

นำเสนอแนวคิด ช่วยกันวางแผน เสนอแนวทางวิธีการทำงาน และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี และนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การงาน โรงเรียนขนาดเล็กของโรงเรียนวัดสารภีวิทยาคาร พบปัญหาคือ ครูไม่มีเวลาจัดการเรียนให้ครบร้อยเปอร์เซ็นต์เพราะต้องทำงานด้านอื่น เช่น งานธุรการ งบประมาณ ที่ได้จัดสรรมาน้อย บุคลากร มีจำนวนจำกัด ข้อเสนอแนะ คือ ควรมีการจัดสรรงบประมาณให้มากขึ้น จัดบุคลากรฝ่ายสนับสนุนการทำงานธุรการเพื่อลดภาระครู ให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่ และการทำงานควรทำงานร่วมกันเป็นทีมโดยนำชุมชนเข้ามาช่วยเหลือ

บพิช สิริ (2549 : 123) ได้ดำเนินการประเมินผลการดำเนินงานจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กแบบรวมเรียนช่วงชั้น ของศูนย์โรงเรียนสันปูเลย อำเภอคอยสะแกด จังหวัดเชียงใหม่ โดยประเมิน ตามโมเดลซีพีโมเดล (CIPP model) ของ Stufflebeam ซึ่งมีกรอบแนวทางการศึกษา 4 ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียนผลการศึกษา พบว่า ด้านสถานะแวดล้อม ผู้เกี่ยวข้องมีความเข้าใจในนโยบายเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ ของการจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็กแบบรวมเรียนช่วงชั้นซึ่งเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ครูมีการปรับปรุงแผนการชั้นเรียนอยู่เสมอ และนำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ส่วนอาคารเรียน และอาคารประกอบเพียงพอ ต่อการจัดการเรียนการสอน ด้านกระบวนการ โรงเรียนมีแผนงานชัดเจน สอดคล้องกับสถานะ ของโรงเรียน และด้านผลผลิตนักเรียนมีความรู้ ความสามารถมีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

วสันต์ ปัญญาไทย (2550 : 112) ได้ศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบคละชั้น พบว่า 1) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น 2) นักเรียนประสบผลสำเร็จทางด้านวิชาการเพิ่มมากขึ้นในระดับโรงเรียน ระดับเขตพื้นที่การศึกษา 3) ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นโดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก จากการสนทนากลุ่ม (Focused group) ได้ความคิดเห็นข้อเสนอแนะ และได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้น ที่เหมาะสมโดยที่ทุกคนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน

ชนิดา วิสะมิตนันท์ (2550 : 189) ได้ศึกษาการวิจัยและพัฒนาการนิเทศการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 1 โดยใช้รูปแบบ Dynamic Oversee Supervision และ School Based Management : DOS - SMB พบว่า การนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก โดยใช้โมเดล DOS - SBM ก่อนและหลังการพัฒนา มีผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การประเมินคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก

ได้สร้างโมเดลนวัตกรรมที่หลากหลาย ได้แก่ นวัตกรรมด้านส่งเสริม การจัดการชั้นเรียน นวัตกรรมด้านเครือข่ายมีส่วนร่วม นวัตกรรมด้านคุณธรรมนำความรู้ และนวัตกรรมด้านการแก้ปัญหาในชั้นเรียนตามสภาพจริง

สุรเสน ทั้งทอง (2551 : 102) ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนแบบรวมชั้น พบว่า ลักษณะ และรูปแบบการเรียนการสอนในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้น ใช้วิธีการสอนแบบบูรณาการสาระการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้น โดยยึดสาระใดสาระหนึ่งเป็นแกน การจัดนักเรียน แต่ละช่วงชั้นมาเรียนรวมกัน ผลจากการสนทนากลุ่มในการจัดการชั้นเรียนมี 4 รูปแบบ คือ การเรียนรวมทุกช่วงชั้น การเรียนการสอนแบบรวมชั้น การเรียนการสอนรวมกันบางช่วงชั้น และการเรียนกับโรงเรียนหลักหรือศูนย์วิชาการ ความคิดเห็นของครูผู้สอนต่อการกิจกรรมการเรียน การสอนแบบรวมชั้น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นไปตามเกณฑ์การตัดสินใจแต่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด คือ ความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบรวมชั้นนี้เหมาะสมกับโรงเรียน ที่มีครูไม่ครบชั้น ผลการสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด เกี่ยวกับวิธีการสอนของครูที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนร่วมเพื่อนต่างวัย มีวิธีเรียนที่หลากหลาย มีการค้นคว้าด้วยตนเอง ทำงานร่วมกัน ได้ฝึกกระบวนการคิด ศึกษา นอกสถานที่จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆด้วยการปฏิบัติจริง นักเรียนมีความสุขกับการเรียนรู้

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องการศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 สามารถรวบรวม ได้ดังนี้

เซอร์ยาดิ (แจ่มทอง ศิริแสงเลิศ, 2540 : 42 ; อ้างอิงจาก Suryadi, 1994. **The Development of Education System Indonesia.**) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในระดับประถมศึกษาของประเทศอินโดนีเซีย ผลการวิจัยพบว่า ครูเป็นปัจจัยเดียวที่ใช้ตัดสินใจปรับปรุงคุณภาพการศึกษาและครูที่มีคุณภาพการศึกษา จะส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา ได้มากที่สุด

บราวน์และพาลินซาร์ (Brown and Palincsar, 1982 : 110) ได้ศึกษาเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การเรียนรู้และทัศนคติต่อการเรียนที่มีผลต่อการเลือกใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ภาษา ผลการศึกษาพบว่า บรรยากาศทางการเรียน ทัศนคติต่อการเรียน วิธีการสอนของครู ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนมีอิทธิพลต่อยุทธศาสตร์ การเรียนรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เป็นเป้าหมายทางการเรียนของผู้เรียน ความตั้งใจเรียน การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในชั้นเรียน ความเชื่ออำนาจในตนเองของผู้เรียน และความพยายามของผู้เรียนที่พยายามจะเอาชนะอุปสรรคทางการเรียนและการวิจัยยังแสดงให้เห็น

ว่าการเลือกใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ของผู้เรียนที่เหมาะสมจะช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้ประสบผลดียิ่งขึ้น

มอทท์ (Mott. 1996 : 21-27) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อการเรียน และยุทธศาสตร์การเรียนรู้ ผลการศึกษาพบว่า

1. ภายใต้สภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศทางการเรียน ความสำเร็จทางการเรียนของนักเรียนจะขึ้นอยู่กับความสามารถในการพัฒนาวิธีการที่มีประสิทธิภาพที่จะช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ที่จะแสวงหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่างๆ

2. ยุทธวิธีและการใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ มีความสัมพันธ์กับความเชื่อและความคาดหวังเกี่ยวกับการเรียนของนักเรียน

นาม จุง และ ยุง ซุก (Nam Jung & Yung Suk. 1996 : 23-45) ได้ศึกษาพบว่ายุทธวิธีต่างๆทางการเรียนของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและตัวแปรแรงจูงใจ (Motivation variables) ได้แก่ ความมุ่งมั่น ที่ต้องการประสบผลสำเร็จในอนาคตทางการเรียนเจตคติทางการเรียนและเหตุผลที่ทุ่มเทให้กับการเรียน นอกจากนี้ยังพบว่าเพศ เป้าหมายทางการเรียน เนื้อหาวิชาที่เรียนและบรรยากาศทางการเรียน มีความสัมพันธ์กับยุทธศาสตร์การเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

โกลด์ (Gold. 2000 : 295) ได้ศึกษาการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาระดับโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยเน้นการให้ความร่วมมือระหว่างชุมชน ผู้ปกครอง และนักการศึกษา ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาในรัฐฟิลาเดลเฟีย ผลการศึกษาพบว่า การจัดการของชุมชนเป็นสื่อกลางระหว่างผู้ปกครอง ครอบครัวกับโรงเรียน เพื่อเป้าหมายในการเสริมสร้าง การอ่านออกเขียนได้ และการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับชุมชน ทำให้ผู้ปกครองได้รับความรู้เกี่ยวกับชุมชน ดังนั้นการสร้างหุ้นส่วนและความร่วมมือระหว่างผู้ปกครอง นักการศึกษา ทำให้เกิดทรัพยากรที่มีคุณค่าทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรมให้แก่โรงเรียน

ฮัสบี้ (Husby. 2003 : Abstract) ได้ศึกษามุมมองของครูที่มีส่วนร่วมในโปรแกรมการพัฒนาบุคลากรแบบนำตนเองโดยหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการ วิธีการทฤษฎีพื้นฐานที่นำมาใช้กำหนดมุมมองได้แก่ ความหมายต่างๆ ที่ครูนำมาใช้สนับสนุนการเข้าเกี่ยวข้องในโปรแกรมการพัฒนาบุคลากรการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้กรอบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยมเชิงสัญลักษณ์แหล่งข้อมูลได้แก่ ผลงานทางวิชาการของครู การสัมภาษณ์ครูผู้ร่วมวิจัย แผนการสอนของครูการสังเกต การใช้แบบทดสอบก่อนและหลังการใช้โปรแกรมการพัฒนาบุคลากร โดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า มุมมองของบุคลากรแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ 1) มนุษย์สัมพันธ์ ครูมีความต้องการมองตนเองและคนอื่นมองตนเองในทางบวกเช่นกัน 2) วิชาการ ครูมีความรู้ตามโปรแกรม

การพัฒนาบุคลากร และ 3) สังคม ครูต้องการมีความสัมพันธ์กับครูคนอื่นและนักเรียน สรุปได้ว่า ครูได้รับผลกระทบจากการมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น โดยอาศัยประสบการณ์ด้านวิชาการและด้านสังคม

สรุปได้ว่า จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น จะเห็นได้ว่าแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นแผนหรือวิธีการดำเนินงานของหน่วยงานที่คาดว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กรนำไปสู่ผลลัพธ์ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับภารกิจและเป้าหมายขององค์กร ต้องอาศัยวิธีการต่าง ๆ ที่ต้องเหมาะสมกับสภาพบริบทของโรงเรียน จึงนำไปสู่แนวคิดการวิจัยที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

6. สรุปแนวคิด หลักการที่นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบความคิดในการวิจัยเรื่องการศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 มาวิเคราะห์และใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กของอดุลย์ จาตุรงค์กุล (2543 : 4 - 10) ; เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543 : 10) ; อารุง จันทวานิช (2545 : 6) ; ไพโรจน์ พิทักษ์ทวยหาญ (2546 : 22 - 26) ; รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ (2550 : 12 - 14) ; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2551 : 16 - 24) ; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 (2551 : 3 - 7) หลักการและแนวคิดของนักวิชาการนำมาสังเคราะห์และบูรณาการ โดยจัดหัวข้อที่เหมือนกันเข้าด้วยกันหัวข้อที่ต่างกัมาจัดลำดับความสำคัญตามขั้นตอนกระบวนการและกิจกรรม โดยสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้

แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก ประกอบด้วย 6 ด้าน ประกอบด้วย

1. ด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
2. ด้านการพัฒนาคุณภาพครู บุคลากรทางการศึกษา
3. ด้านการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา
4. ด้านการจัดระบบการศึกษา
5. ด้านการสร้างเสริมความเข้มแข็งของสถานศึกษา
6. ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน